

รายงานการประชุมเพื่อพิจารณาผลการศึกษาประสิทธิผลของมาตรการส่งข้อความ
ผ่านโทรศัพท์มือถือต่อการรับบริการเลิกบุหรี่และการตัดสินใจเลิกบุหรี่
วันที่ 19 กรกฎาคม 2561 เวลา 13.00-16.30 น.
ณ ห้องประชุม 1 โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
ชั้น 6 อาคาร 6 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข อ.เมือง จ.นนทบุรี

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. รศ. ดร.จินตนา ยูนิพันธุ์	ศูนย์บริการเลิกบุหรี่ทางโทรศัพท์แห่งชาติ
2. น.ส.ส่องแสง ธรรมศักดิ์	ศูนย์บริการเลิกบุหรี่ทางโทรศัพท์แห่งชาติ
3. น.ส.เจษฎาภรณ์ ทารพรม	ศูนย์บริการเลิกบุหรี่ทางโทรศัพท์แห่งชาติ
4. น.ส.นุชวรรณ บุญเรืองกิตินันท์	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
5. นายพงษ์ศักดิ์ วงศ์เจริญชัย	สมาพันธ์เครือข่ายแห่งชาติเพื่อสังคมไทยปลอดบุหรี่
6. รศ. ดร.อาทร รวีไพบูลย์	คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
7. ดร.ศรัณญา เบญจกุล	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
8. ดร.สุวิมล โรจนาวี	คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
9. ดร.นิรันดร์ อินทร์ตัน	คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
10. ดร. ญ.พัทธรา สีนหรวงค์	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
11. ดร.วรรณฤดี อิศรานุกุลชัย	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
12. ญ.ปฤษฎรพร กิ่งแก้ว	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
13. นายสรายุทธ ชันชะ	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
14. ญ.พรธิดา หัดโนนตุ่น	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ

เริ่มประชุม เวลา 13.00 น.

ญ.ปฤษฎรพร กิ่งแก้ว นักวิจัยโครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุมและกล่าวเปิดประชุม โดยการประชุมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาผลการศึกษาประสิทธิผลของมาตรการส่งข้อความผ่านโทรศัพท์มือถือต่อการรับบริการเลิกบุหรี่และการตัดสินใจเลิกบุหรี่ ภายหลังจากนำเสนอผลการศึกษาดังกล่าว ที่ประชุมมีประเด็นอภิปรายดังต่อไปนี้

1. **ประเด็นเรื่องการเปิดอ่านข้อความของอาสาสมัคร** ระบบส่งข้อความทางโทรศัพท์มือถืออัตโนมัติจะไม่สามารถติดตามได้ว่าผู้รับข้อความนั้น ๆ ได้เปิดอ่านข้อความแล้วหรือไม่ ระบบส่งข้อความนี้สามารถระบุจากฐานข้อมูลได้เพียงว่าข้อความได้ส่งแล้วหรือไม่ (delivered status) เท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งของการส่งข้อความทางโทรศัพท์มือถือที่ไม่สามารถทราบสถานะการเปิดอ่านข้อความได้จากระบบ ต่างจากการส่งข้อความผ่านแอปพลิเคชันแบบอื่น ๆ เช่น แอปพลิเคชัน Line ที่สามารถทราบ

สถานะการอ่านได้จากแอปพลิเคชันโดยตรง อย่างไรก็ตามคณะผู้วิจัยมีการติดตามสถานะและเวลาที่เปิดอ่านข้อความตลอดจนความชอบและการส่งต่อข้อความแก่บุคคลอื่นจากการตอบแบบสอบถามที่ 1 เดือน ซึ่งอาจเป็นไปได้ยากในการเก็บข้อมูลในทางปฏิบัติจริง ทั้งนี้คณะผู้วิจัยตัดสินใจศึกษามาตรการส่งข้อความทางโทรศัพท์มือถือแทนการส่งข้อความผ่านแอปพลิเคชัน Line เนื่องจากสามารถควบคุมข้อความที่ส่งให้อาสาสมัครได้ง่ายกว่าการใช้แอปพลิเคชัน Line เนื่องจากการศึกษานี้เป็นการทดลองแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุม (randomised control trail: RCT) โดยกลุ่มทดลอง (experimental group) จะได้รับข้อความที่มีเทคนิคการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (behaviour change techniques) ชนิดต่าง ๆ และกลุ่มเปรียบเทียบ (control group) จะได้รับข้อความหลอก (placebo) ที่เกี่ยวกับการออกกำลังกายและการรับประทานอาหาร

2. ประเด็นเรื่องระยะเวลาและความถี่ของการส่งข้อความ จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับระยะเวลาและความถี่ของการส่งข้อความทางโทรศัพท์มือถือยังไม่พบระยะเวลาและความถี่ที่มีประสิทธิภาพอย่างชัดเจน เนื่องจากแต่ละการศึกษามีการให้ข้อความที่มีความถี่และระยะเวลาที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามจากการวิเคราะห์ห่อภิมาณความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการส่งข้อความและอัตราการเลิกบุหรี่ กล่าวคือ การส่งข้อความทางโทรศัพท์มือถือในระยะเวลาสั้นขึ้นจะทำให้อัตราการเลิกบุหรี่เพิ่มขึ้นในทางเดียวกัน อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณและระยะเวลาของการดำเนินงานวิจัย งานวิจัยนี้จึงศึกษาการส่งข้อความทางโทรศัพท์มือถือเป็นระยะเวลา 30 วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่มีความเป็นไปได้ในทางการวิจัย (feasibility) และการนำไปใช้ในอนาคต ทั้งนี้งานวิจัยซึ่งดำเนินงานโดยศูนย์บริการเลิกบุหรี่ทางโทรศัพท์แห่งชาติได้ศึกษามาตรการส่งข้อความทางโทรศัพท์มือถือเป็นระยะเวลา 21 วัน โดยศูนย์บริการเลิกบุหรี่ทางโทรศัพท์แห่งชาติวางแผนการศึกษาในอนาคตโดยเพิ่มระยะเวลาเป็น 30 วัน และเพิ่มการกระตุ้น (booster) ภายหลังได้รับมาตรการครบ 30 วัน

3. ประเด็นเรื่องการตรวจวัดระดับคาร์บอนมอนอกไซด์จากลมหายใจ การศึกษาที่วัดผลลัพธ์ของการเลิกบุหรี่โดยใช้แบบสอบถาม (self-reported questionnaire) และสู่อาสาสมัครเพื่อตรวจวัดระดับคาร์บอนมอนอกไซด์จากลมหายใจ (breath carbon monoxide) เมื่ออาสาสมัครเข้าร่วมโครงการครบ 6 เดือน เพื่อใช้ในการตรวจสอบผลจากการเลิกสูบบุหรี่ โดยผู้ประสานงานคลินิกฟ้าใสสนับสนุนการประสานงานระหว่างอาสาสมัครที่ยินดีตรวจและเจ้าหน้าที่คลินิกฟ้าใส และจะส่งผลการตรวจมายังคณะผู้วิจัยในลำดับต่อไป ทั้งนี้การตรวจวัดระดับคาร์บอนมอนอกไซด์จากลมหายใจควรตรวจทันทีเมื่อครบระยะเวลาการเข้าร่วมโครงการที่ 6 เดือน อย่างไรก็ตามการตรวจครั้งนี้อาจจะไม่ได้ข้อมูลที่สะท้อนตามจริง เนื่องจากมีช่วงระยะเวลาระหว่างการประสานงานกับอาสาสมัครเพื่อรับการตรวจและวันที่ตรวจค่อนข้างมาก รวมถึงจำนวนอาสาสมัครที่ยินดีตรวจค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ผู้ประสานงานคลินิกฟ้าใสสามารถติดต่อคณะผู้วิจัยเพื่อขอใช้ข้อมูลอาสาสมัครในการสนับสนุนการเลิกบุหรี่ในอนาคต

4. ประเด็นเรื่องการปรับเกณฑ์การคัดเข้าอาสาสมัคร เกณฑ์การคัดเข้าอาสาสมัครของงานวิจัยนี้คือ ผู้สูบบุหรี่ที่โทรเข้าศูนย์บริการเลิกบุหรี่ทางโทรศัพท์แห่งชาติโดยไม่กำหนดวันเลิกบุหรี่ภายใน 1 เดือน ซึ่งเป็นกลุ่มที่จะไม่ได้รับการบริการจากศูนย์บริการเลิกบุหรี่ทางโทรศัพท์แห่งชาติ ภายหลังจากคัดเลือกอาสาสมัครเป็นเวลา 5 เดือนพบว่า อาสาสมัครที่เข้าร่วมโครงการมีจำนวนน้อยกว่าที่กำหนด คณะผู้วิจัยจึงปรับเกณฑ์การคัดเข้าเป็นผู้สูบบุหรี่ทุกรายที่โทรเข้าศูนย์บริการเลิกบุหรี่ทางโทรศัพท์แห่งชาติ ร่วมกับการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ ตลอดจนการให้แรงจูงใจเข้าร่วมโครงการโดยอาสาสมัครมีสิทธิลุ้นรับ

โทรศัพท์มือถือ iPhone 7 ทำให้มีอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการมากขึ้น 6 เท่าในเดือนที่ 6 จากการปรับเปลี่ยนเกณฑ์การคัดเลือก ซึ่งอาจจะมียุทธศาสตร์อาสาสมัครที่ได้รับบริการปกติจากศูนย์บริการเลิกบุหรี่ทางโทรศัพท์แห่งชาติ และกลุ่มที่ได้รับข้อความทางโทรศัพท์มือถืออย่างเดียว ดังนั้นจึงควรมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยนี้เปรียบเทียบกับข้อมูลจากศูนย์บริการเลิกบุหรี่ทางโทรศัพท์แห่งชาติอีกครั้ง

5. ประเด็นเรื่องระดับความตั้งใจเลิกบุหรี่ จากผลการศึกษาพบว่า การส่งข้อความทางโทรศัพท์มือถือส่งผลต่อการเลิกบุหรี่ในกลุ่มที่มีระดับความตั้งใจเลิกบุหรือน้อย (low intention-to-quit) มากกว่ากลุ่มที่มีระดับความตั้งใจเลิกบุหรือน้อย (high intention-to-quit) งานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามวัดระดับความตั้งใจเลิกบุหรี่โดยคะแนน 1-5 คือกลุ่มที่มีระดับความตั้งใจเลิกบุหรือน้อย และคะแนน 6-10 คือกลุ่มที่มีระดับความตั้งใจเลิกบุหรือน้อย นอกจากนี้กลุ่มที่มีระดับความตั้งใจเลิกบุหรือน้อยมีแนวโน้มที่จะเลิกบุหรืหากได้รับข้อความเกี่ยวกับการให้ความรู้ (capability text) และกลุ่มที่มีระดับความตั้งใจเลิกบุหรือน้อยมีแนวโน้มที่จะเลิกบุหรืหากได้รับข้อความเกี่ยวกับการให้กำลังใจ (motivation text) ซึ่งอาจแนะนำทางนโยบายได้ว่า การส่งข้อความทางโทรศัพท์มือถือควรมีความเหมาะสมต่อลักษณะพื้นฐาน (characteristics) ของผู้สูบบุหรี่แต่ละราย ตลอดจนการตัดแปลงข้อความให้มีความจำเพาะต่อบุคคล (tailored text)

6. ประเด็นเรื่องข้อความหลอก นอกจากข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้นำเสนอ ข้อมูลเชิงคุณภาพควรมีการวิเคราะห์เพิ่มเติมเพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลิกบุหรื ซึ่งประกอบด้วย การออกกำลังกาย การรับประทานอาหาร และการจัดการความเครียด เนื่องจากผลการศึกษาพบว่า ข้อความหลอก (placebo) ที่เกี่ยวข้องกับการออกกำลังกายและการรับประทานอาหารมีผลต่อการเลิกบุหรืมากถึงร้อยละ 40 อาจอนุมานได้ว่า การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมออกกำลังกายและการรับประทานอาหารสามารถส่งผลต่อการเลิกบุหรื นอกจากนี้การสูบบุหรี่ถือว่าการจัดการความเครียดอย่างหนึ่ง หากมีการสนับสนุนการเลิกบุหรืควรมีมาตรการจัดการความเครียดอื่น ๆ ทดแทน ดังนั้นการศึกษาข้อมูลด้านคุณภาพจึงมีความสำคัญเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลิกบุหรือย่างชัดเจนมากขึ้น

7. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิเคราะห์เพิ่มเติม มีดังนี้ 1) การวิเคราะห์ปัจจัยกวน (confounding factors) เนื่องจากงานวิจัยนี้มีระยะเวลาศึกษาค่อนข้างนานและไม่ได้มีการควบคุมกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบเหมือนงานวิจัยเชิงคลินิก 2) การวิเคราะห์กลุ่มย่อย (subgroup analysis) ระหว่างอาสาสมัครที่ตอบแบบสอบถามโดยการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์มือถือและการตอบแบบสอบถามผ่านทางอินเทอร์เน็ต (online questionnaires) 3) การวิเคราะห์ nicotine dependent และ confidence-to-quit เพื่อใช้เป็นการทำนายอัตราการเลิกบุหรื 4) เปรียบเทียบผลของมาตรการระหว่างอาสาสมัครที่เข้าร่วมโครงการครบ 1 เดือน และ 6 เดือน

ภายหลังการอภิปราย ญญ.ปฤษฐพร กิ่งแก้ว แจ้งการดำเนินงานลำดับต่อไปคือ การประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ของมาตรการส่งข้อความทางโทรศัพท์มือถือต่อการเลิกบุหรืและการตัดสินใจเลิกบุหรื และการประชุมเพื่อพิจารณาผลการศึกษาดังกล่าว โดยรายละเอียดการประชุมจะแจ้งให้ทราบอีกครั้ง

ปิดการประชุม เวลา 16.00 น.

นายสรายุทธ ชันระ
ผู้บันทึกรายงานการประชุม

ญญ.ปฤษฐพร กิ่งแก้ว
ผู้ตรวจรายงานการประชุม